

ODVÁŽNÁ ŽENA

Anna Bergerová (*1929)

Vzorem pro ni byl starší bratr, který odmítl bojovat jako příslušník protektorátního Vládního vojska proti Polsku na straně nacistického Německa. Proto se i ona později přidala ke Slovenskému národnímu povstání. V něm fungovala jako spojka a pomáhala zraněným partyzánům. Bylo jí teprve patnáct let. Všechno přežila. Staršího bratra, ke kterému vzhlížela, zabili Němci dva dny před koncem války.

Anna Bergerová se narodila v roce 1929 a první roky prožila v malé vesničce Habura nedaleko Medzilaborců, blízko tehdejší východní hranice republiky. Annu toto prostředí ovlivnilo. Nejen rusínskými zvyky a tradicemi, které dodržuje dodnes, ale také levicovým smýšlením, jež vycházelo z chudých a těžkých poměrů. Byly čtyři děti a doma neměli chleba nazbyt. Maminka byla členkou prvorepublikové komunistické strany, starší bratr Vasil, kterého už jako dítě obdivovala, zase o sobě říkal, že je velký masarykovec.

V roce 1939 narukoval do České armády, ale odmítl bojovat proti Polákům. Dezertoval, za to byl odsouzený k trestu smrti. O tom, že se dostal později do spojení s ilegálním odbojem a ukrýval se v Praze, se ale dozvěděla až o hodně později. K odboji se později přidal i její druhý bratr.

Anně bylo v roce, kdy se rozpadlo její rodné Československo, teprve deset let. I jako školačka si ale uvědomovala všechno, co se dělo. Jak Hitler napadl Polsko a rozpoutal druhou světovou válku i to, jak bratr musel utíkat ze země.

Později nastoupily protižidovské zákony a deportace. V Habuře bylo sedm židovských rodin. *„Jedna z nich měla devět dětí, pomáhali jsme si navzájem. Za vajíčka nám dávali sůl nebo kvasnice. Droždí měli tak dobré, že jsem si z něj celou cestu odlamovala, maminka se pak divila, proč je ho tak málo,“* vzpomíná Anna Bergerová dodnes s úsměvem. Zvažní, když vypráví o smutném osudu těchto lidí. Nebyli jediní, kteří se nevrátili. Nevrátila se ani žena v pokročilém stupni těhotenství, kterou tehdy viděla. Nemohla už jít, voják ji ale tlačil do vagonu. Podobně skončila i další jejich rodinná známá z Habury, které maminka půjčila do transportu své oblíbené teplé šaty. Nikdy je už neviděla, nikdy nepřišla ani její přítelkyně.

Mladá Anna všechno citlivě vnímala, psal se rok 1942, ve kterém se rozjely první transporty. Přesně si však pamatuje i rok 1943. Tehdy se u nich krátce před Vánocemi

zastavil její bratr Vasil. Dlouho se ale nezdržel. Téměř ihned ho přišel varovat zástupce notáře, slušný člověk. Řekl mu, že ho někdo udal a měl by rychle utéct. Poslechl ho. Anna dodnes nezapomíná na ten šok, když k nim o svátcích přišli vojáci a začali bratra hledat – je přesvědčená, že kdyby neutekl, zabili by ho.

Když vypuklo 29. srpna 1944 Slovenské národní povstání, zapojily se do něj i tři ženy – Anna s matkou a sestrou. Přidaly se k partyzánům. Tehdy jí bylo teprve patnáct let. Mnohým poskytly přístřeší u sebe v domě. Byl mezi nimi i poručík z Bodrudžali, jehož prostřednictvím se spojily se skupinou Čapajev.

Její příslušníci se rozhodli, že mladé ženy účelně využijí jako spojky. „*Nasadili nás v oblasti, kterou ovládali Němci,*“ říká. Měly zjišťovat, kde se pohybují němečtí vojáci. Bylo to v době, kdy partyzáni chtěli přepadnout území kolem Čabin, kudy projížděly vlaky.

Jednou, když úkol nedotáhly do konce, se musely vrátit. Na noc byl naplánovaný přepad. Když procházely kolem Němců poprvé, ještě to děvčatům prošlo. Na podruhé se Němcům zdály podezřelé – a mladá Anna dostala ránu. „*Nezbili nás, jen mě jednou praštili. Začala mi téct krev z nosu. Když mě máma po návratu do Závady, kde tehdy tábořili partyzáni, viděla celou zakrvácenou, řekla, že na území ovládané Němci mě už nepustí,*“ vzpomíná Anna.

Později se stala pomocnicí lékaře Doliny-Grubera. Pracovali v těžkých podmínkách. Jako obvazy museli někdy používat košile z mrtvých, dodnes nezapomene na jednoho těžce zraněného vysokoškolského učitele, kterému měli amputovat ruku. Aby to všechno lépe snášel, poprosil ji, aby mu při převazování ran zpívala. Dodnes neví, zda nakonec válku přežil, ale pořád na něj vzpomíná.

„*Když se přehnala fronta, tak nám radili, abychom se vydaly do Polska, na odšivení a odpočinout si. Máma ale chtěla za každou cenu domů. Když jsme tam přišly, zjistily jsme, že celá naše vesnice je vypálená,*“ vzpomíná na návrat tato žena s dobrodružnou povahou. Jídlo nebylo, lidé pátrali po svých nejbližších. Ony se bály o sestřenici Marii, která se, jak později zjistili, zapsala do 1. československého armádního sboru. „*V naší rodině byly ženy vždycky odvážné,*“ říká s úsměvem Anna Bergerová, která potom celý život vedle své práce aktivně působila ve Svazu protifašistických bojovníků.

Tam pomáhala udržovat vzpomínku na ty, kteří padli. Na legendárního partyzánského velitele Kukorelliho, kterého znala a viděla i jeho mrtvolu. Jejího bratra Vasila, jenž pro ni v dětství byl vzorem, Němci popravili jen dva dny před koncem války.

„*Dodnes se mi v hlavě vracejí ty obrazy. Věřili jsme, že přežijeme. Bratr pro mě stál na piedestalu. Bylo mu 27 let a všechno měl před sebou,*“ říká, když ukazuje jeho fotografii, dodnes pečlivě opatrovanou. To jediné jí po něm zůstalo.

Autorka textu Soňa Gyarfašová